

PÁSZTORJÁTÉK A HAVASON.

Irta: Gyallay Domonkos.

I.

KEGYETLEN, nagy ereje volt az őszi forró nyavalyának, még a Hargita pásztoembereit is meggyérítette jártában. Csergő-nét szempillantás alatt föld alá tette, pedig őt ugyancsak marasztották hozzátartozói: az ura és fogadott fiuk, Bertalan.

Mi is lesz most már árva fejükkel a kietlen, havasi szálláson? Télen még csak elkinlódnak a fődél alatt, de mi lesz tavasszal, amikor a csordajárás megkezdődik? Nem lehet a házat őrizetlen hagyni.

Asszonyt kell állítani az odalett asszony helyébe! Ebben Csergő Kelemen s a fogadott fiú, Bertalan, tökéletesen egyek voltak.

De most aztán melyikük irasson társat a nevére?

Hónapokon át folyt erről a szó a tüzelő füstje mellett.

— Mégis csak neked kell szerencsét próbálnod, én már így, rideg állapotban is elhányódom mellettetek! — mondott utolsó szót Csergő Kelemen. — Láss asszony után, Bertalan!

Végig számolgatták a szomszéd szállások leányzóit, de Berti elméje egyiken sem tudott megállapodni. Ki dísztelen személy volt, ki tudatlan, ki föld szegénye.

Miért elhabarni a dolgot?

Sűrű eperből szebbet lehet szakítani.

Berti farsangra betelepedett a faluba, Korond községébe. Ott majd megmutatkozik a szerencse.

Meg is mutatkozott: fűvek zsendülésére asszonyt hozott a pásztorházba. Hajdó VÉRIKÉT, nyájas szólású, kellemetes, szép személyt, Csergő Kelemennek is apai kedvére valót.

Most már teljes a háztáj... jó reménységgel kezdték meg a pásztorok új esztendejét.

Már átestek legnehezén, együvé jámborodott a nyáj. A delelőn is megültek döföldés nélkül.

Egy napon, deleléskor, azt mondja Berti Csergőnek:

— Keresztapám, én kitekinténék a házhoz. Otthon felejtettem a bicskomat, nagyon félszeg vagyok bicsok nélkül.

— Hát csak eridj! — pillantott Csergő helyeslőleg.

Vidáman inalt ki Berti az erdőből, végig a fűves hepehupákon, a zsendelyes szállás felé. S még sebesebbre fogta lépését, amint meghallotta, hogy VÉRIKE énekléssel mulatja magát a házban.

Már baloghajtásnyira közeledett a házhoz, amikor megcsendesí-

tette sietségét s erősebben kezdett figyelni az énekre. Megállott, úgy hallgatózott. Vérike szörnyű búsan énekelt. Az ének szava is, amint most Berti értelmét vette, olyan keserves volt, hogy a friss tej is megsavanyodott volna tőle. Azt énekelte Vérike:

*Fúvom az éneket, de nem jó kedvemből,
Csak a bú mondatja szomorú szívemből.*

Bertinek bizony nagyon rosszul esett Vérike kesergése. Ezért kellett olyan nagy vágyakozással ideloholni? Ennek a gyászos éneknek a meghallgatására? Legjobb volna visszafordulni, hadd siratozza magát kedvére a szomorú lélek.

Mégis rányitott Vérikére.

— No, te ugyan elereszkdétdél, hallod-e?

— Mért mondod, te bohó? — pillantott vidáman Bertire a menyecske.

— Ugyancsak siratod a leányéletedet. Odavagy bánatodban.

— Hát ez miféle kitalálás?

— Hallottam az énekedet. Azt mondod, hogy szomorú szívedből...

Vérike nagyot kacagott s Berti felé legyintett a seprűnyéllel.

— Ó, te bohó, mit beszélsz? Nem szomorúságból fújtam, csak az ének hozza olyan szóval.

— Hát miből fújtad?

A menyecske arca most már elszontyolodott.

— Hát tudd meg, félelemből! — sajdukt panasz hangjában. —

Úgy félek itt egyedül! Hallod-e, milyen csunyán orgonálnak a fenyőfák?

Berti megenyhült, elmosolyodott.

— A fenyőtől félsz? A rossz embertől kell félni, nem az ártatlan fától. A rossz emberek pedig a faluban laknak.

De Vérike megint csak sóhajtott.

— Hidd el, Berti, olyan rossz az egyedülvalóság!

— Őrzőt állítsak melléd? Valami mézes-mázos, nyalka legényt, úgy-e? Azt szeretnéd? — kötődött Berti.

— Nem, hanem... megmondjam?

— Mondd meg, ha nem titok.

— Vigy magaddal, mikor a csordával mész. S szépen beszélgesünk, te!...

Hát ez már megint balul esett Bertinek. Csak idő múltán tudott szót vetni rá.

— Hm, te hát azt szeretnéd, hogy naphosszat utánnam cellengj? Én pedig nem azért vettelek el, hanem azért, hogy itthon forgolódjál.

A menyecske szája durcásan megrándult.

— Nem engedsz magaddal? Akkor ezután is fújni fogom a szomorú éneket.

Csekély szóváltás volt ez, de ennyi is nagy tanulság volt Berti

számára. Rendre mutatja ki magát az asszonyi természet. Hogy a fenyők szavától fél!... Az a baj, hogy igen járós, nyughatatlan szája van. Örökké csak beszélgetni s hejehuján nevetgélni... ez aztán szép elszánás az életre!

Keresztapjának is elpanaszolta kedvetlen tapasztalatát.

— Majd kinövi! — vette könnyen Csergő. — Leszokik a csacso-gásról, ha nem folytathatja...

Vérike pedig tovább nyugölgödött. Mind csak azon sóhajtozott, hogy ő nincs ehhez a szótlanzkodáshoz szokva, neki beszélgető társ kell, ő már magával kezd pörlekedni elhagyatottságában.

— Én pedig nem tudok segíteni rajtad! — vonogatta vállát Berti.

— De tudnál, ha jó lélek volnál! — csattant föl egy napon Vérike. — Hozd ide anyámat, vele könnyebben fog telni az idő.

Ohó, ez új dolog! Vagy tán csak a szó új, a terv régen, még a házasság előtt kelt? Úgy lesz... Kicsinált dolog ez! Vérike majd maga mellé fogja költöztetni anyját, így főzték ki ezt a fortélyosok. Meghiszem azt, könnyű élet volna Hajdóné számára a kész kenyér mellé ülni, erős, dologtehető korában!

Csergő is asszonyi fortélyra vélekedett s erősen intette Bertit a vigyázatra.

— Azt már meg ne engedd! Elveszett borjú az, amelyik választás után megint rákap a szopásra.

Az osztozódás mindcsak folyt a házban: jöjjön-e a Véri anyja, vagy ne jöjjön?

Nyár derekán mérges hergés-morgás támadt a fiatalok között. A menyecske ugyanis arra kényszergette Bertit, hogy búcsúkor, a hét végén, menjenek haza Korondra.

A férfiak ezt a kívánságot sem pártolták. Nem jó, hogy Vérike lássa a falu vígasságait, mert azután még nehezebben fogja szenvedni a magános itthonulést.

A menyecske pedig napról-napra jobban megátalkodott menő szándékában. Bertalan végül súlyos ítéletet mondott fejére.

— Jól van, asszony, menj el, de ide aztán többet ne fáradj vissza!

Bizonyosan megijed a kemény szótól s nem akaratoskodik tovább!

Ezt ugyancsak oktalanul remélték a férfiak. Mert a búcsúra virradó este, mikor a csordával elékerültek, seprút találtak az ajtó előtt keresztben. És az átalvetőt nem találták a fogason.

— No, amíg én feléje nézek! — fenekedett Berti.

— Ne is nézz! — adott igazat Csergő. — Ott vétettük el a dolgot, hogy nem innen, a havasi szállásokról választottunk asszonyt. Az idevalókat mégsem erőlteti olyan nagy mértékben a világi hejehuja!...

II.

Az újabb árvaságban a gond súlyosabb fele Csergőre nehezedett. A házi bajokon is segítgetett, Bertit is vigasztalta, amiből tehetett. Egyszer nagy dicsérettel adózott keresztfiának :

— No, ma jól emberkedtél a farkassal, Berti. A gaz tolvaj borjúhúst akart vacsorázní. De vitte az irháját, amint orron csaptad a fejével.

— Az a baj, hogy vitte ! — kicsinylette Berti a dolgot. — Az lett volna az igazi, ha itt hagyta volna.

— Bátor cselekedet volt az, hiába !

— Bátorsággal éppen érdemetlenül tisztel kied. Gyöngge lélek vagyok én, az éjszaka sem tudtam aludni nagy félelmemben.

— Ugyan, ne ámíts, te ! — kacagott Csergő. — Idebent aludtál a házban, ugyan mitől féltél volna ?

— Egér járt az ágyamban. Engem pedig a világból is ki lehetne szalasztani egy haszontalan egérrel. El nem mertem aludni, amint az egér matatását meghallottam.

— Vajjon egér volt, te? Hát ez nagy csodámra esnék. Megvénültem a havason, de nem emlékszem, hogy házi egeret láttam volna. Egyéb férget eleget láttam : medvét, farkast, hiúzt, rókát, mókust, de kicsi egeret . . . nem bírja az a havasi ájert.

— Pedig egér volt !

— Hacsak a menyecske nem hozott a faluból holmija között ! Ez, ládd-e, megeshetik.

— Itt bujkál valahol ! — nézett körül Berti nagyszomorún az üres házban.

— No, nem sokáig ! Kutya legyen, ha le nem borítom a kalappal ! — köpte markát Csergő.

De azon a napon nem ért rá az egérvadászatra. Másnap pedig Berti megint álmatlan, eres szemmel állt ki a csorda mellé.

— Az éjszaka még bolygósabban viselte magát ! — panaszkolta Csergő kérdésére.

— Az egész házat fölforgatom, megállj !

Most csakugyan nekiveszelkedett az egérfogásnak, töviről-hegyére fölhányta a házat. Még a régi pipaszurkálóját is meglelte, de egérnek nyomát sem találta.

Berti pedig másnap is színtelen volt s rosszkedvű. Panaszkodott az egérre.

— A piszok . . . úgy látszik, elül virradatkor ! — kárpálódott Csergő. — De kifogok én rajta. Ma éjszakára én is betelepsem a házba s kihallgatom a járását.

Azt csinálta, este a ház küszöbén telepedett meg. Onnan az egér mozgását és a csorda pihenését is figyelni lehet.

Berti rosszul nyugodott az ágyban. El-elszundított, föl-fölserkent.

— Bánt-e, te? — kérdezte Csergő.

— Itt jár a baloldalamon. Mintha az ingem alatt szaladozna . . .

Csergő égő szálkát hozott a kalyibából, lábujjhegyen a Bertí ágyához lépegetett s fölkapta a pokrócot.

— Nincsen . . . nincsen! Úgy látszik, csak álmodban látod.

Bertí alkalmasint csúfságnak vette keresztapja megjegyzését, mert nem panasztolt többet. De tovább is elszontyolodva járt a csorda után. Eléggé fájt ez Csergőnek!

— Én már nem tudok kifogni azon a gaz férgen, találj ki temagad valamit! — mondta egyszer.

— Hát én gondoltam is valamit!

— Mit, hé?

— Macskát hoznék a faluból. Egérnek macska a veszedelme.

— Ejnye, de okos gondolat! — örvendett meg Csergő Bertí szólásának. — Az kell hát . . . egy serény, jó macska! Az nyakoncsípi a pimaszt. Még ma este szaladj be érte a faluba.

— De mit csinál kied nálam nélkül a csordával? Ha nem fordulhatnék mindjárt vissza.

— Majd ideszólítom a túlsó hegyből valamelyik szénégetőt. Vetek neki egy kis napszámot, szívesen eljön.

Most aztán nagyon meglevenedett Bertalan.

— Akkor hát ma este bemegyek a faluba.

— El is sajdult nagysebesen naphaladatkor. Leste másnap Csergő az ösvényeket, de hiába, nem érkezett Bertí. Harmadnap is leste . . . hát csakugyan déltájban fölbukkant Bertí szalmakalapja a Baglyos-hegy tetején. Nézte Csergő, de mind nagyobb szemmel, mert hát, dehogy macska . . . két fehérszemély jődögélt Bertí után, egyiknek piros kendő volt a fején, a másiknak fekete.

— Mégis nagy oktalan állat vagyok, én! — ütött homlokára Csergő. — Hát az anyját is . . . hm!

III.

A Vérike anyjának is — amint rövid napon kiderült — ugyancsak friss, eleven szája volt. Mozgásában sem volt fogyatkozás, szorgalmasan tett-vett a ház körül, szusszanás nélkül perdült föl a tornác meredek lépcsőjén. S fenejől állt neki, mikor a kendőjét menyecsskésen hátrakötötte! . . .

Nappal leányát tartotta vidám beszédekkel, de nem fogyatta mind el, este az apatársnak is tudott juttatni belőle. Mert az apatárs, amint annyira szokták egymást, esténként a házhoz őgyelgett a kalyiba tüze mellől, leült a tornác elé s elhallgatta az anyatárs nyájaságait. Késő éjszakáig folytathatták a beszélgetést, mert az anyatárs a hátsó szobában lakott, nem verte föl aludni tértében a fiatalokat. A tornácra könyökölt s vígan turbékolt lefelé, mint a vadgalamb a bükkfa ágán. Szavára ügyelő, rendes asszony volt. Ha Csergő véletlenül hamisságot kevert a szóba, az anyatárs kegyesen megintette:

— Fiatalt illet a világi bolondság, apatárs! Hozzánk, időkorosokhoz, a töredelem illik, mi már csak a lélekre tekintünk!...

Azért ő sem vetett meg minden földi jót. Például nagyon szerette a havasi málnát, áfonyát, kései epret. Volt is része benne, mert Csergő kosárszámra szedett neki a vágott oldalakon.

— Köszönte az asszony a szívességet, de mégsem annyira, hogy Csergő elhigye magát.

— Legalább ebből részesüljünk! — sóhajtozott. — Bezzeg, odabent a faluban eszik a sok jó édes almát, mézes vackort, muskotály szilvát. Csak úgy duskálnak a sok jó gyümölcsben.

Az apatárs előbb Bertire hunyorított, úgy felelt az anyatársnak.

— Majd mi is megkóstoljuk. Csak így tartson a jó meleg pár napig, nekünk is lesz édes vackorunk.

— Vadvackor lesz az! — nevetett az asszony. — Hiszen az sem megvetendő, ha jól elkészül.

— Oltott vackor lesz az, anyatárs!

— Ühüm! — erősítette meg Berti.

Tudták ők ketten, hogy mit újítanak a fehérnépeknek. Úgy állt ugyanis a dolog, hogy Csergő Kelemen sok mindennel megpróbálkozott hosszas pásztorsága alatt. Régen, még Berti kívánós gyermekkorában, próbát tett, vajjon megterem-e a gyümölcs itt, a havason? A verőfényes déli oldalak vad csemetéit beoltotta falun metszett, nemes gallyakkal. Bizony a jó igyekezetnek nemigen volt foganatja. Alig két-három almafa fakadt meg s azoknak is kevés örömét érte Csergő, mert hol a Hargita dere vette virágjukat, hol a korai hóharmat feketítette meg bogyójukat.

De volt egy vackorfa, annak az oltása nemcsak megeredt, de szépen felnövekedett s minden második-harmadik évben bő terméssel örvendeztette meg Csergőéket. Most éppen termő kedvében volt, arra vetette számítását Csergő.

Pár nap multán az apatárs jó tarisznya vackorral állt a család színe elé. Micsoda ízes, illatos portéka! — álmélkodott az asszony. Csak úgy olvadozott a szájban. Hogy ilyen gyümölcs teremjen itt, a havasok birodalmában!

Csergő Kelemen szívesen tette ezt a szolgálatot, estéről-estére nagy bőséggel hordta a vackort a házbeliek örömére.

— Tán túlságosan is fárasztja magát! — sopánkodott egyszer az anyatárs. — Miért nem megy Berti? Elég fáradtság a csordával vesződni vén embernek.

— Vé-é-n? Vén a fogatlan ló, hallod-e? — ropogtatta meg pipaszárát Csergő.

Csak azért is maga gazdálkodott a vackorral.

Egy este mérgesen érkezett haza a szüretelésből. Színéből is kikelt haragjában.

— Lopják a vackort! — ujságolta.

— Ki kapott volna rá? — csodálkozott Berti.

— Bizonyosan valamelyik éhenkopp szénégető. Idelopózik a túlsó hegyből.

— Ugyan hagyja, apatárs! Hadd részesüljön más is Isten áldásából. Egyet se sajnáljuk! — kegyeskedett az asszony.

— Nem sajnálnám én, ha legalább becsületesen lopna! De hitvány ember az! Nem elégszik meg azzal, hogy az érettjét elviszi, hanem az éretlenjét leveri s elkárosítja. Most is tele van a fa alja éretlen vackorral.

Hát ez csakugyan nagy hitványság. Becsületre kell tanítani, aki ilyen kártékonyságra vetemedik.

Csergő Kelemen és nevelt fia, Bertalan, kimondották, hogy törvényt tesznek a vackorfa rongálóján.

Bizonyosan este történik a lopás, holdfeljötte után. Holdvilág nélkül nem is lehet azon a martos, bokros helyen járni, kivált idegen embernek. Csupán egy csapás van, ahol a fához lehet férkőzni.

— Megállj, hitvány kártevő!

Másnap este mind a ketten baltát vetettek karjukra: hátha többen vannak a lopók? Berti a szárítókötelet is vállára hajította: hurok kerül a tolvajra!

A csapáshoz siettek. Innen kezdve lábujjhegyen osonkoddak a vackorfa felé. Az ösvény kanyarulatánál megmutatkozott a valóság. Hát igaz volt a gyanu! A vackorfa ágai közt ott zsványkodott a szenes. Fekete inge, nadrágja élesen látszott a hold fényében. Időnként csemcsegése is hallzott Csergő nagy bosszúságára.

Kissé visszahúzódtak s megsuttogták a haditervet. A hold mindjárt felhő alá búvik... Berti akkor szaladjon a fa alá, kiáltson föl a zsványra s rázza meg jól a fát. Bizonyosan megijed a gonosz s lecsúszik a földre... akkor Berti hirtelen hurkolja derekára a kötelet. Csergő ezalatt maradjon az ösvényen s ha meg akarna sirülni az atyafi, állítsa meg a baltával.

Igy kezdődött. Berti kitört a bokrok közül. Előköszönőben egy kővel odadurragott a szenes felé, majd előreszaladt s fölsivalkodott a lombok közé.

— Szállsz le, tüstént, gazember!

Rázni kezdte a fát, de nem kellett sokáig fáradnia, mert a szenes ijedten suvadt le a földre.

Veti Berti a hurkot túlfelülről, de a tolvaj nem áll kötélnek, hanem mellbe vágja Bertit, de úgy, hogy ez mentest a bokrok aljáig bucskázik. S ez nem elég, hanem utánna a szenes s rongálni kezdi Bertit.

— Jajj, ne hagyjon, keresztapám, jöjjön a fejszével! — ordít Berti.

Szalad Csergő Kelemen, emeli a fejszét a fokával... akkor látja, hogy nagy vétség történt a tolvaj személyében, nem kétlábú szenes

az, hanem négylábú . . . vagyis medveféreg, még pedig a nagyjából. Fordítja ő is a fejszét élére, nyírni kezdi a medve kontyát . . . de hát nem lehet bátran működni, mert Bertit is féltetni kell a vágástól. Szerencsére a medve is megszokta a cirogatást, elfordult Bertitől s két lábra állva neki Csergő Kelemennek!

Ez már aztán kezeügye volt Csergőnek! Most már lehetett forgatni a baltát, kivált, mert a hold is kibújtt a felhőből s rájuk meresztette ijedt, fehér ábrázatát.

Jól szolgált a balta, kitelt a halálos ítélet a tolvajon. Földreuhant nagy morgással, de a morgás is mindjárt elcsendesedett egy hosszú, keserves sóhajtásban.

Csergő Kelemen a fiához szaladt, biz annak mellét, karját, lábát cudarul megcsúfolta az átkozott féreg. Őlben kellett hazavinni.

Nyilvánvaló, hogy nem lesz belőle lábbonjáró ősz előtt, csorda osztlásáig.

Már most ki lesz Csergő segítsége a marhák őrzésében?

Nagy tanakodás folyt erről Berti ágya mellett. Sok ága-boga, hime-fónákja van ennek a kérdésnek, jól meg kell gondolni.

Legjobb volna, ha a segedelem kitelnék a háztól s nem kellene új szájjal terhelni a csekély pásztorbért.

Végezetül indítványt tett Csergő.

— Vérique maradjon az ura mellett s kötözgesse sebeit, te pedig, anyatárs, tarts velem a csorda őrzésében.

Az anyatárs nem tiltakozott, de a kegyességről világért meg nem feledkezett volna.

— Az a kérdés, tesz-e hitet kied velem, mert hit nélkül nem bódorgok kieddel az erdőben! — mondotta.

— Hitet is teszek, ha kívánod.

— Hát lábbelit vesz-e kied nekem, vagy mezítláb akar jártni a csorda után?

— A hit után lábbeli is jár. Meg ruházat télire.

— De miből? Nincs kiednek olyan nagy keresménye!

— Hát a medvebőr? Kitelik annak az árából!

TÉGLÁK.

*Minek is vagyok itt? Egész nap
mit csinállok? Téglám rakom.
Kőművese az életemnek
robotok, dolgozatom.*

*A házam épül. Téglá téglát
követ. Huszonötéve már
lesem, hogy a munkám szomorú
órája elakad, lejár.*

*Örök robot. Várom az ácsot,
hogy felrakja vázám-tetöm.
Várom a cserepest. Tetőzze
házam zajosan, zörgetőn.*

*Várom az üvegest. Hadd rakja
fel sok szelíd, szép ablakom.
Hogy nézhessem belülről a világot
álmodva és nyugalmason.*

Holló Ernő.